

אין דמוקרטיה בלי משטרה

דפנה יואל ודפנה הקר

בחודשים האחרונים נכרך המאבק על הדמוקרטיה הישראלית בתפקודה של משטרת ישראל. חודשים ארוכים של מחאה ברחובות מחייבים מגע הדוק עם המשטרה, שאחד מתפקידיה הוא שמירה על הסדר הציבורי. תשומת לב רבה הופנתה לאלימות של שוטרים נגד מפגינים. אבל ההתמקדות באלימות של שוטרים מעטים מעלימה את ההכרה באלפי השוטרים והשוטרות שממלאים את תפקידם על הצד הטוב ביותר, ומסיחה את הדעת מהשאלה מי מעוניין במשטרה חלשה.

למעשה, המפגש המתמיד בין מפגינים לשוטרים מספק הוד מנות מצוינת להבין שמשטרה מקצועית היא תנאי לדמוקרטיה משגשגת. גם ההפך הוא הנכון. עיקרון יסודי שמבחין בין אנרכיה למדינה הוא שבמדינה יש לשלטון מונופול על הפעלת הכוח. אם אדם אינו מצליח לפתור סכסוך עם שכנו בדרכי שלום, אסור לו להכות אותו או לירות בו. עליו לפנות למשטרה או לבית המשפט, כדי שהשכן ייתן את הדין. ההבדל בין דיקטטורה לדמוקרטיה הוא שבדמוקרטיה החוק מגביל גם את כוחה של המדינה עצמה. מכאן שהמשטרה ובית המשפט, שממונים על שמירת החוק, ממלאים תפקיד מרכזי גם בשמירה על החוקים שמגבילים את כוחה של המדינה.

בדמוקרטיה בריאה לאזרחים ולממשלה יש אינטרס משותף — משטרה עצמאית ומקצועית שנותנת ביטחון לאזרחים. בהעדר משטרה עצמאית ומקצועית אזרחים מפעילים כוח איש נגד רעהו. זה מה שקורה בחודשים האחרונים בישראל: רצח, גביית דמי חסות ועלייה בפשיעה באופן כללי. אבל הממשלה הנוכחית אינה מחזקת את המשטרה. ההפך הוא הנכון. התבוננות במצבה של המשטרה חושפת תמונה קשה — מחסור חמור בכוח אדם, תגמול נמוך לשוטרים ותדמית ירודה.

המשטרה נשענת על מערך מתנדבים רחב מאוד — לכ-32 אלף שוטרים ושוטרות מצטרפים כ-25 אלף מתנדבים ומתנדבות. המתנדבים ממלאים תפקידים חשובים בלי שקיבלו הכשרה מספקת וסמכויות מתאימות. מספר המתנדבים הגבוה הוא סימן שהמערך המקצועי של המשטרה חסר במידה מסוכנת. כשמצרפים אליו את הקושי לגייס שוטרים לתקנים הקיימים מתברר שהמשטרה אינה יכולה למלא את תפקידה במקצועיות וביעילות.

יש לקוות שגם השוטרים מבינים שהמחאה מונעת מהמשטרה להיהפך למיליציה בשירות השר שממונה עליה

הקושי הזה אינו מקרי. משטרה מוחלשת אינה יכולה למלא את תפקידה בהגבלת כוחה של המדינה. הממשלה הנוכחית מנסה להחליש את היכולת של בית המשפט להגביל את כוחה ולהפוך את המשטרה מארגון שמשרת את האזרחים למיליציה שפועלת בשירות הממשלה. מלבד קבלת דרישתו של השר איתמר בן-גביר להקים משמר לאומי שיהיה כפוף אליו ישירות, העבירה אליו הממשלה סמכויות שעד כה היו מסורות בידי המפכ"ל. אם מהלך זה לא ייעצר בבג"ץ, הוא יהפוך את המשטרה למשטרה פוליטית. ניצני השינוי כבר נראים בשטח — קצינים מקצועיים מפוטרים או מתפטרים ותחתם מקודמים קצינים שקולעים לטעמו של השר. ברור ששינוי כזה רע לאזרחים, אך הוא רע גם לשוטרים. במקום להישפט על מקצועיותם, במקום להרגיש שאזרחים פונים אליהם בעת צרה ושביכולתם לקבל הערכה על תפקידם (זוכרים את מחיאות הכפיים שבהן קיבלו מפגינים בקפלן את הניצב הפורש עמי אשד במרץ, אחרי הניסיון להדיחו? הן ראויות גם לאלפי השוטרים והשוטרות שמאבטחים את ההפגנות), הם יישפטו על התרפסות לפני שר שהורשע בתמיכה בארגון טרור, שסבור שהמפגינים הם עבריינים ולא אזרחים שמממשים את זכותם למחאות. ניסינו לשוחח עם שוטרים, אבל נאמר לנו שהם חוששים מאוד למתוח ביקורת מבפנים. האיום בפוטרים או בהעדר קידום יעיל מאוד בהשתקה ובזריעת פחד. עם זאת ברור שהבעיות נובעות בראש ובראשונה מהזנחה רבת שנים של הגוף החשוב הזה. המשטרה אינה מקום עבודה מכובד. היא סובלת מדימוי נמוך, שנובע מהעדר משאבים לביצוע ראוי של המשימות המוטלות עליה. מצבה של המשטרה הוא בעיה של כולנו. כולנו צריכים לתת את הדעת על הנטל הכבד המוטל עליה בגלל פעולות המחאה. יש לקוות שגם השוטרים מבינים שהמחאה מונעת מהמשטרה להיהפך למיליציה בשירות השר שממונה עליה. ההתנגדות של המשטרה ושל המחאה למשמר הלאומי של בן-גביר היא דוגמה להבנה המתפתת שאין משטרה בלי דמוקרטיה, ושאין דמוקרטיה בלי משטרה. בראש ובראשונה, המאבק למען הדמוקרטיה הוא מאבק על מניעת כוח מוחלט וחסר מעצורים מהממשלה. יש צורך דחוף לייצור חזון חדש לישראל הדמוקרטית. בחזון הזה מוכרחה להיכלל משטרה מקצועית ומתוקצבת כראוי, שתהיה מקור גאווה לעובדיה ולאזרחים שהיא משרתת, ושתעניק להם ביטחון.